

*Quaderns de
la Selva, 5
1992*

CENTRE D'ESTUDIS
SELVATANS

Una família de Franciac i les guerres amb França

AGUSTÍ M. VILÀ GALÍ

L'existència d'uns manuscrits atribuïts al veí de Franciac Felicià Thió Prats, escrits després o tal vegada, almenys en part, durant l'ocupació napoleònica, ens aporta material de primera mà per conèixer les vicissituds que van sofrir un poble i una família de la comarca de la Selva, com altres que es degueren trobar en circumstàncies semblants, durant aquells anys calamitosos de les guerres amb França de finals del segle XVIII i del començament del XIX. En el nostre relat seguirem la cronologia establerta per Felicià Thió, prescindint de contrastar-la amb les cròniques que fan referència a aquelles guerres.

ELS documents que tenim al nostre abast, els quals han estat cedits per l'amic i company de professió Alfons M. Thió de Pol, van ser escrits per un dels seus avantpassats, Felicià Thió Prats, en alguns llocs anomenat Felicià Thió Pasqual a causa de la gran ascendència que el cognom Pasqual tingué, durant diverses generacions, en la reunió en una sola família dels patrimonis dels Thió de Franciac i els Pasqual de Vilobí. L'escrit malauradament és inacabat, cosa que no fa possible saber si l'autor pretenia també assabentar-nos de la tornada dels Thió a la seva heretat i de les dificultats de què es van veure envoltats abans de poder restaurar la seva casa i posar de nou en rendibilitat el seu patrimoni.

El text del manuscrit que tenim a les nostres mans comença amb una breu referència al règim del Terror del país veí, que acabà amb les execucions a la guillotina de juliol de 1794; s'estén moderadament en alguns dels fets de l'anomenada Guerra Gran contra França dels anys 1793 i 1794, que acabaria amb la pau de Basilea; i ens dóna tota mena de detalls dels moviments de les tropes napoleòniques per tot Catalunya, però molt principalment per la comarca de la Selva, de la qual el nostre cronista havia de ser un bon coneixedor, tal vegada pel seu parentiu amb famílies de diversos pobles de la comarca. La seva mare

era de Llagostera, uns oncles de Vilobí, i la seva dona, Hilària Rovira, de Sant Hilari Sacalm, si bé el seu gran coneixement de país li podria provenir, amb més fonament de causa, del fet de ser l'amo de l'hostal anomenat de la Thiona, segona posta en el camí ral que anava de Barcelona a París, via que es trobaria molt propera a la que avui és la carretera general N-II. Aquest camí, en força bon estat, l'he seguit amb l'amic Alfons M. Thió des de la carretera general fins al punt, conegut per la Creu de la Mà, on es bifurcava en dos ramals, un que continuava vers la costa i l'altra que feia cap a Hostalric. En algun tros encara sembla descobrir-s'hi restes del que podria haver estat el seu paviment empedrat. Els contactes continuats de Felicià Thió amb viatgers que feien aturada i repòs a l'hostal i el seu coneixement del tarannà dels habitants li degueren proporcionar un bagatge molt complet de la geografia no solament de la Selva, sinó de tot Catalunya. Això fa que en la seva descripció doni raó, amb una exactitud remarcable, de tots els moviments de les tropes napoleòniques i espanyoles per tota la nostra geografia.

Aquest document es complementa amb unes memòries, escrites vers el 1960, de Josep M. Thió Rodés, besnét de l'autor, el qual, a més de conèixer l'escrit del seu besavi, aporta detalls complementaris i anècdotes obtinguts per transmissió oral dels seus avantpassats més propers. Josep M. Thió Rodés visqué a la casa pairal de la família un bon nombre d'anys i degué ser durant les llargues vetlles de l'hivern, a la vora del foc, quan va recollir el que els seus avantpassats li explicaren, a la seva manera, del seu besavi.

Si bé, tal com s'ha apuntat, en el document Felicià Thió Prats s'escampa en la consideració dels moviments de tropa d'un i altre bàndol al llarg de tot Catalunya, el nostre propòsit ha estat extreure'n només allò que fes una referència concreta a la població de Franciac i a la família Thió, ja que la consideració de tot l'àmbit de la ressenya de l'autor s'escapa de l'objectiu d'aquest treball i, en qualsevol cas, hauria de ser motiu d'una anàlisi molt exhaustiva i acurada que entrés a fons en la personalitat de l'autor, arquetipus, sens dubte, de la societat camperola i benestant d'aquell començament de segle, anàlisi en què no és adient d'entrar ara per no haver tingut en compte el contingut complet del text que ens deixà. Josep M. Thió Rodés en alguns comentaris que fa al text del seu besavi intenta extreure'n algunes conclusions centrades en la religiositat del poble, el respecte i defensa de la jerarquia eclesiàstica, la censura d'algunes manifestacions i associacions que diu que van «contra la consciència moral», etc. Deixem-ho, doncs, com acabem d'apuntar, per una altra ocasió.

Franciac, aquest bell llogaret de la comarca de la selva, constituït quasi

exclusivament per un grapat de masies escampades dintre del seu terme municipal, posseïa, com hem dit, una de les postes del camí ral de Barcelona a França, l'hostal de la Thiona. Sembla adient detenir-nos-hi, així com en l'heretat dels Thió a Franciac, tot i que sigui breument, ja que serà un dels escenaris importants dels temps rúfols que s'esdevingueren.

Segons la documentació repetidament esmentada es tenen notícies de la família Thió, i concretament de l'hostal de la Thiona, que daten de l'any 1305 i encara avui es poden llegir dates escrites en algun cairat. Pel que fa a l'altra família, els Pasqual, que s'enllaçà amb la dels Thió, se'n posseeixen dades que es remunten a l'any 1276. Els descendents de la nissaga dels Thió creuen que d'aquest hostal de la Thiona naixé la importància del patrimoni dels Thió que va conèixer anys d'esplendor abans dels conflictes amb França i sobretot abans de la contesa napoleònica. Es podien comptar de 10 a 12 masos, unes 180 ha., inclosa l'antiga casa pairal, situada a uns 200 metres de l'hostal –avui anomenada Can Thió de Baix– i l'actual casa pairal que data de 1673 –coneguda per Can Thió de Dalt. Tant l'hostal com Can Thió de Baix, que es trobaven arran del camí ral, foren testimonis dels moviments i de les trapelleries de les tropes.

Com ja s'ha senyalat, la descripció de Felicià Thió comença amb una referència a la situació de França durant l'any 1794 arran dels fets del final de període del Terror. No entrarem pas en els detalls que ens dóna el cronista, però sí que sembla adient fer referència als diversos senyals que cita repetidament l'autor, que considera anunci o presagi de guerres o catàstrofes. Així ens diu, referint-se als fets anteriors:

«Antes de estas revoluciones de Fransa se experimentaren grans señals en lo cel que se vèyan en la part de Fransa. En certas horas de la nit la una ocasió se veyá lo cel que apareixia de dia clar; altre ocasió se veyá tot vermell y altra groch y blau, ab tanta varietat y sempre ab gran claretat en aquella part, que era cosa que admiraba a tot lo món.»

Segons el criteri de l'autor, tot aquest fenomen, que es podria tractar, quasi amb tota seguretat, d'una aurora boreal, no era altra cosa que un advertiment de les desgràcies i misèries que s'apropaven:

«Assò no era altra cosa sinó una manifestació del cel [de] las calamitats y misèrias que avían de succehir, y els màrtirs que avían de morir en las revoluciones...»

Tot seguit es fa una breu referència a la Guerra Gran, en relació amb la qual també ens explica que aparegueren senyals anunciadors de mals veranys. Ho explica l'autor d'aquesta manera:

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

«Antes d'esta guerra se reparà altre senyal y fou que de dos a tres días passaren papellons de tota varietat de colors, y jo los viu passar, dirigit-se tots a la part de Fransa, y passàban ab tanta espessedat que apareixia se tocàban uns a altres; y vay sentir dir a mon avi, que antes hi havia hagut unas guerras en las parts d'Itàlia y que antes de passar las tropas d'Espanya avían passat també los papellons.»

Ens dóna també l'autor una descripció, amanida a la seva manera, de les diverses etapes, avenços i retirades de les tropes espanyoles i dels alts oficials que les comandaren: Ricardos, comte Amarillas, comte de la Unión, general Urruti.

En una de les retirades de les tropes espanyoles van ser testimoni de la seva desbandada:

«Estant-se las tropas retiradas en la part de Gerona moltes se anàvan dispersant ab diferents parts qual és camí ral de Barcelona <apareixia> un podia vèurer passar tropas dispersas y expatriats de la part de Figueras, y també de Gerona, que ja comensàban a fugir; era tal confusió y desespero avent tingut que abandonar-o tot per fugir tant precipitadament.»

Tot seguit Felicià Thió es refereix a les exigències a què fou sotmesa la família per part de les tropes en retirada:

«Luego que se comensà a dispersar lo exèrcit, en esta de Franciach s'apostentà lo regiment de Santiago de Cavalleria intimant-nos a l'arribar que dins de tres días s'avia d'entregar Gerona; y dient-los jo la resistència que podrían o voldrían fer-los, respongueren que a l'arribo dels francesos se retirarián hasta Barcelona y que si allí arribàban no se detendrían hasta Madrit, que tardarián atrapar-los. Que alívio y consol per nosaltres! Después vingueren comisionats per establir hospitals en tota la carretera y Marina. Nos intimaren a nosaltres que dins sis horas tinguésem la casa desambarassada, que la volían per hospital y que después de sis horas serían ja los malalts allí, com succehí; però fent medis extraordinaris logràrem que se posés lo hospital en lo hostal de la Thiona. Y així fou precís fer venir altre hostaler a casa perquè lo que era en lo hostal no volgué fer més d'hostaler. Nova confusió en temps tan crítich, y ésser tant precís aver de tenir hostal allí per lo gran número de gent que passava. Però vingué altre hostaler y no fent-li pagar res d'arrendament posà lo hostal en casa. Que tropell! tenint-nos de reduir a dalt, tenint que vèndrer la major part dels caballs per no poder manar las terras, respecte de ser lo hostal continuament ple de gent y carros de brigada, que una nit sola se'n contaren passat de sinch-cents, y així ple de tropas que anàban divagant de una part a altra.»

Arribat aquí, sense dir-nos com acabà aquesta ocupació, passa a tractar extensament els fets referents a la Guerra del Francès. En aquest període les penúries de la família Thió van ser encara molt pitjors que les que havien hagut de suportar amb anterioritat, ja que en aquesta ocasió van haver d'emigrar de Franciac amb tots els danys que això comportà.

En la versió atribuïda al repetidament esmentat Felicià Thió Prats ja veurem com també ens dóna notícies de la seva fugida de Franciac, si bé qui ens dóna una versió molt especial és el seu besnét Josep Thió Rodés.¹

Però abans d'entrar en el relat de Felicià Thió sobre la guerra napoleònica volem tornar a fer esment dels senyals precursors de la desfeta que s'apropava. Ens diu que arran dels fets que dugueren al rei Carles IV a abdicar a favor del seu fill Ferran VII una nova desgràcia s'anuncia:

«Estant Fernando en estos apuros se reparà que lo sol estigué tres dies sens resplendor. Est senyal no podia ser altra cosa sinó un anúncio de la fatal desgràcia que en breu patiria lo regno d'Espanya. Se reparà altre senyal lo dia del Divendres Sant al matí del mateix any 1807. Estant tot lo món o cel seré sens vèurer-se un núvol xich ni gran féu un gran trò, tan clar y distint que admirà a tot lo Principat.»

Entrant ara en el relat de Felicià Thió sobre la Guerra del Francès, ens anuncia el sollevament de Girona d'aquesta manera:

1. Josep Thió Rodés ens explica que un dia van veure que un cavall amb el seu genet corria esbojarradament i es va arborar tot d'un cop, sense que el genet el pogués dominar. Acudiren els de can Thió en auxili del cavaller i aconseguiren dominar l'èquid i auxiliar el genet que el muntava que resultà ser un francès. Sospitant que podria ser un militar li demanaren si hi hauria guerra entre francesos i espanyols. Els contestà el gavatx que estiguessin tranquils, però que, com que els estava agraït pel que havien fet per ell, si en algun moment hagués d'ocórrer el que li preguntaven, els avisaria amb temps per tal que, sense dir-ho a ningú, poguessin prendre les mesures que creguessin convenients per afrontar la situació. Els de can Thió estaven segurs que es tractava no solament d'un militar, com havien sospitat des d'un bon començament, sinó que era un cap d'alta graduació que havia anat a explorar els terrenys per fer-se càrrec de la situació.

El francès, segons Josep M. Thió, va fer honor a la seva paraula. Durant alguns mesos els va escriure dient-los que de

moment estiguessin tranquils. Mai no van saber on respondre-li perquè mai no conegueren la seva adreça. Finalment els va escriure que podien preparar-se pel que feia temps temien i li havien expressat en el primerencontre.

Els Thió, amb tota la parsimònia i valorant-ho tot molt bé, anaren venent tot el bestiar, de treball, renda i muntura, els boscos, mobles i, en una paraula, tot el que era possible convertir en efectiu, a excepció de les finques que, menys l'hort de la casa, van ser abandonades fins deixar-les totalment ermes. La gent de Franciac no feien més que dir que els Thió s'havien tornat bojós.

Un bon dia, quan cregueren que tot estava ben lligat, tota la família Thió, amb escriptures, documents, els quartos que havien recollit i els objectes que cregueren adient emportar-se'n, es traslladaren a Sant Hilari Sacalm, per anar a viure a casa dels Rovira, els sogres de Felicià Thió, on les conseqüències de la guerra es deixaren sentir amb menys intensitat.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Veiem, però, que tant Felicià Thió Prats com Josep Thió Rodés fan esment de com la gent de Franciac i de la Selva sotjaven i atacaven els francesos que es movien al llarg del camí ral, des dels boscos i brosegars que hi devia haver a banda i banda del camí, alguns dels quals encara avui dia es conserven, malgrat les roturacions practicades.

Aquests boscos són, sens dubte, aquells dels quals ens parla l'escriptor i viatger francès Jean François Peyron quan ens descriu el seu pas per la comarca de la Selva en el viatge que els anys 1777 i 1778 va fer per Espanya, deixant ben palès les dificultats trobades sobretot en temps de pluges i mal temps:

«A quelques lieues de Girona, le chemin traverse le bois de Tiona, que l'on suit pendant l'espace de deux heures, et qui offre à l'oeil les sites les plus agréables; mais ce chemin est affreux, sur-tot lorsqu'il a plu, parce que la terre est couverte d'une glaise extrêmement fine et tenace, qui empâte les roues des voitures, les pieds des mulets, et rend leur marche aussi lente que difficile.»³

Juliol de 1808. Nou setge de Girona i nou fracàs dels francesos que ben aviat, per l'agost, hagueren d'aixecar el blocatge. Si bé el relator no ens ho explica, tot fa suposar que Franciac i les cases dels Thió degueren sofrir noves ocupacions per part dels francesos, ja que d'altra manera no es comprendria el que diu Felicià:

«En tot est siti nosaltres nos retiràrem en Sant Hilari ab tot lo bestia y mossos, tenint molts treballs per a poder sostenir lo bestiar, per a poder después continuar en nostra casa».

Això, com veiem, en gran part es contradiu amb l'explicació de Josep Thió Rodés. També en aquesta part del relat de Felicià Thió sembla que es podria donar un contrasentit amb el que diu més endavant quan es refereix a la situació un cop caiguda Girona. Podria, però, tenir una explicació en el supòsit que, un cop fracassat el segon intent d'ocupar Girona, els Thió retornessin a Franciac, que abandonarien, de nou, un cop rendida la capital.

car les seves armes amagades, les preparaven i, quan passaven els últims homes de la rera-guarda de la columna, els propinaven una descàrrega i, de nou, sense presses, deixaven les armes a l'amagatall, i poc a poquet, amb l'aire més innocent i tranquil del món, tornaven a les seves llars o al seu treball, sens que ningú que els veiés pogués sospitar de cap d'ells, tots inofensius pagesos, que

s'acabaven de cobrar el dret de peatge pel pas d'una columna. Els francesos, malgrat que solien fer ostentació de les seves forces de peu o de cavalleria, mai no gosaren endinsar-se en els boscos.

3. Jean François PEYRON, *Nouveau Voyage en Espagne fait en 1777/1778*, Vol. I, p. 29.

«Jo vaig ésser dels últims antes de la invasió de sortir del poble de Franciac, maliciant ja que los francesos farien tota esta volta, y me vay retirar per Llagostera ahont tenia lo bestiar, criadas y part de mossos. Y luego de ser allí tinguérem que escapar-nos y pujàrem a la montaña del Puig de la Ruyra y allí, lo endemà, los francesos nos prengueren las carretas, y roba que portàbam y salvàrem lo bestiar; y de allí nos ne passàrem en Raminyó, ahont tenia ja la família adelantada, y nos mantinguérem allí fins a ser rendit Gerona, tenint molt que gastar per mantenir los mossos y criadas y bestiar, esperant de dia en dia se alsaria lo siti y nos en tornàriam a casa y podríam, de esta manera, tornar cultivar nostra heretat, però vehent a l'últim que ja no hi avia esperanzas d'auxiliar a Gerona nos fou precís despèndrer-nos de tot tenint que abandonar lo bestiar que nos avia quedat respecte de tenir poch valor en aquella estació.»

Rendida Girona, tota la família Thió es traslladà a Sant Hilari. Deixem, però, que ens ho expliqui Felicià Thió:

«Rendit Gerona, jo y tota ma família nos trasladàrem a Sant Hilari recullint allí alguna poca roba que avíam espersat per aquellas montañas, permaneixent sempre allí tirant-nos los pochos fruits que produïa nostre patrimoni, pues solament quedà habitat lo hostel de la Tiona, Can Pasqual de Vilobí, lo Molí y després un altre masover a lo Mas Bosch, però estos masovers no manàvan sinó una part de las terras, per la pobresa y falta de gent, per aver-se mort tots los demés en l'expatriació y no trobar altres masovers per las casas. Tot el temps que estiguérem en Sant Hilari tinguérem de sufrir moltes alarmas y fugidas per las montañas y algunas presecucions de los francesos per no voler-nos subjectar a ells.»

Durant tot el setge de Girona a casa dels Thió de Franciac [Can Thió de Baix] s'hi havia apositat un coronel francès amb una divisió de tropa que tenia el campament davant la casa i s'estenia per tota l'heretat la qual apareixia com una gran població per la important quantitat de cases o barraques que s'havien improvisat amb les fustes i teules de les cases de la rodalia. Això acabà de ser la desfeta de moltes cases entre les quals alguna de l'heretat dels Thió, com ara la coneguda per Mas Vidal Suro.

És comprensible que l'exèrcit francès escollís Can Thió de Baix com a quarter de les seves tropes si es té en compte la grandària d'aquella casa o masia, circumstància que he pogut constatar personalment, arran de la prepa-

ració d'aquest treball, per gentilesa del seu propietari, l'amic Alfons M. Thió de Pol.⁵

Les disposicions dels invasors eren molt estrictes pel que feia al retorn de la gent a les seves llars. Veient la lentitud amb què la població retornava als seus pobles, Felicià Thió ens diu que l'administració francesa facultà que qualsevol francès pogués anar a les cases deshabitades a treure mobles i devastar-les segons creguessin. I continua dient que les seves cases van ser d'aquestes; se n'emportaren fins i tot les reixes de les finestres. Però el dany que ocasionaren els francesos fou rematat pels propis habitants dels pobles veïns quan anaren retornant a les seves llars, un cop els ocupants anaren retirant-se. Els primers que retornaren als seus pobles van ser els de Caçà, Llagostera i Campllong, que arrepassaren tot el que els semblava d'utilitat, però malbarataren teules i fusta que no se'n podien emportar, així com carregaren els mobles de can Thió que fins aquell moment encara s'havien salvat del terrabastall. Sembla, però, que els que feren més actes de pillatge foren els bagatgers de l'Empordà que acompanyaven els francesos al setge d'Hostalric.

Un cop pres Hostalric pel maig de 1810 una bona part de l'exèrcit francès degué abandonar la Selva, però deixant destacament en els llocs que cregueren més estratègics, els quals, si bé no causaven dany a la gent, els arreplegaven tot el que podien per mantenir la tropa i els cavalls. Aquest fet es pot constatar en el nostre article anterior en el qual es fan paleses les exigències de l'administració francesa a la població de Lloret de Mar, que tot i no estar ocupada la major part del temps per tropes franceses, havia d'aportar constantment tota mena de contribucions, sobretot en espècies, destinades a cobrir les necessitats de les tropes d'ocupació en poblacions veïnes, com ara

5. Josep Thió Rodés ens explica l'ocupació de Franciac i de la casa Thió poc més o menys de la manera següent. Ens diu que durant la guerra Franciac va ser el lloc on es va situar el gros de les forces que assetjaren Girona i que en la seva casa Thió del Pla [o Can Thió de Baix] s'hi va instal·lar el general que les comandava amb la seva plana major i oficialitat.

Fins fa ben poc, durant la guerra civil del 1936, encara quedaven senyals d'aquella ocupació. En la porta d'una de les cambres del pis encara es podia llegir el rètol col·locat pels francesos «Chambre des Officiers», el qual va desaparèixer en pintar la porta en què estava escrit. En una habitació contigua també diu saber que hi havia un altre rètol indicador que era la del general.

Franciac devia ser, per als francesos, un lloc força estratègic i la casa dels Thió una mansió «molt acollidora» per l'estament militar, fos del bàndol que fos, perquè anys a venir dels fets que ens ocupen, durant l'última guerra civil, un batalló d'uns 200 soldats s'apostentà, durant una temporada, en la casa pairal dels Thió. La casa, en aquesta ocasió, també va ser objecte del bandolerisme que sembla que ha d'acompanyar qualsevol ocupació militar. No quedà res, ni mobles, ni llibres, ni papers; només tres documents, entre ells el que ens ocupa, se salvaren de la ràtzia devastadora, ja que no es trobaven, en aquell moment, en la casa ocupada.

(...)

Blanes, Sant Feliu de Guíxols, Hostalric, Vidreres i Llagostera, fets que es refereixen al període comprès entre 1810 i 1814.⁶

A Can Thió s'hi instal·là un campament de cavalleria fent pasturar els cavalls per tota la propietat, a més de fer-se portar palla des de tots els pobles de les rodalies. Aquesta tropa estacionada en aquestes contrades de la Selva ocasionà molts danys als boscos que foren fortament castigats per la gran quantitat de tals que s'efectuaren per obtenir llenya pel consum dels ocupants.

Pel fet que, com s'ha dit al començament, el document de Felicià Thió es mostra inacabat, no podem saber com ni quan fou el retorn de la família Thió a les seves propietats de Franciac, però tenint en compte l'esperit patriòtic i antifrancès del cap de família i també la desolació que devia regnar en la seva casa i propietats, no degueren retornar a casa fins ben entrat l'any 1815. Això, si bé és una suposició, sembla que és versemblant, si fem cas del que ens diu Josep Thió Rodés: que de quatre fills del matrimoni de Felicià Thió i Hilària Rovira dos naixeren a Franciac els anys 1801 i 1806, el tercer ja va néixer a Sant Hilari el 8 de setembre de 1811 i el quart també en aquesta última població el dia 11 de març de 1815.

Afegeix Josep Thió Rodés, per la seva part, una anècdota que molt bé podria haver estat realitat atès el patriotisme, a la vegada que odi als francesos, de l'amo de la casa. Diu que quan el general en cap arribà a can Thió trobà melons a l'horta de la casa. El general volgué saber qui era l'amo i li va fer arribar una missiva junt amb un salconduit garantint-li que si retornava se li respectarien les propietats, se l'indemnitzaria i no hauria

de témer res. En cas contrari, com s'havia disposat amb caràcter general pels que no retornessin a la residència habitual, ho perdrien tot. Diu que el seu besavi va preferir això abans que sotmetre's a l'invasor.

6. Agustí M. VILÀ GALÍ, «Lloret de Mar en temps de la Guerra del Francès», *Quaderns de la Selva* 4, Centre d'Estudis Selvatans (1991), ps. 101-111.

Can Thió de Baix en l'actualitat

Hostal de la Thiona, en període de restauració, preparant la seva propera reobertura.

FRANCIAC

Cases - Camins

1980

